

Mapování smluvních podmínek a výše honorářů českých literárních překladatelů

Výsledky dotazníkového šetření

Mapping of contractual conditions and the amount of fees of Czech literary translators

Results of the questionnaire survey

Prekladatelská
posilovna

Mapování smluvních podmínek a výše honorářů českých literárních překladatelů

Výsledky dotazníkového šetření

Mapping of contractual conditions and the amount of fees of Czech literary translators

Results of the questionnaire survey

Vážení čtenáři,

tato brožura shrnuje výsledky dotazníkového šetření provedeného v říjnu a listopadu 2021 mezi českými překladateli literárních textů. Na více než čtyřicet otázek nám odpovědělo 330 respondentů, což představuje poměrně rozsáhlý vzorek. Cílem šetření bylo především zjistit, za jakých podmínek literární překladatelé uzavírají smlouvy s nakladateli, nakolik jsou pro ně důležité otázky autorských práv a jak vnímají roli oborových organizací. Dále jsme získali podklady pro cenovou analýzu a řadu obecných informací o překladatelské komunitě.

Většinu dat jsme zpracovali v grafické podobě. Mezi zjištění, která lze stručně shrnout do jedné věty, patří například to, že profesi literárního překladatele vykonávají téměř ze tří čtvrtin ženy, že více než třetina respondentů pracuje se dvěma či třemi jazyky a že jen pro čtvrtinu respondentů představuje literární překlad hlavní zdroj příjmů.

Samotné překladatele asi nijak nepřekvapí, že medián honorářů v letech 2019–2020 činil 180 Kč za normostranu. Přitom z odpovědí týkajících se množství času stráveného překladem jedné normostrany (včetně úprav) a z jejich zprůměrování vyplynulo, že tato práce trvá asi hodinu, a to nijak nezohledňujeme administrativu a čas strávený sháněním zakázek. Vezmeme-li zároveň v úvahu, že růst honorářů v posledních dvaceti letech je výrazně pozvolnější než růst průměrné mzdy (34 % oproti 151 %), jeví se současná situace z pohledu ekonomického jednoznačně neudržitelně. Na druhou stranu nás výzkum poučil, že nejnižší honoráře dostávají nejzkušenější překladatelé, což nasvědčuje tomu, že si s postupem let jen neumíme říkat o vyšší odměny. A to lze snadno napravit.

Za důležité pak považujeme zjištění, že valná většina překladatelů se vyjádřila kladně k otázce týkající se možné rámcové smlouvy zaštiťované profesními organizacemi, kterou by využívala jednotlivá nakladatelství. Taková smlouva by zásadně ušetřila čas oběma stranám a zpráhlednila veškerá jednání.

Děkujeme tímto všem respondentům a doufáme, že získaná data poslouží nejen v rámci našeho projektu Překladatelská posilovna, jehož cílem je posílení pozice překladatelů na pracovním trhu, ale i při dalších konkrétních jednáních v budoucnu.

Překladatelé Severu, z. s.

Dotazníkové šetření je součástí projektu Posilování kapacit oborových organizací českých literárních překladatelů a jejich členů. Projekt je realizován v rámci programu Kultura, který je spolufinancován z Fondů EHP 2014–2021.

Dear readers,

This brochure summarises the results of a questionnaire survey conducted in October and November 2021 among Czech translators of literary texts. The 330 respondents, which is a relatively large sample, answered more than forty questions for us. The aim of the survey was mainly to find out the conditions under which literary translators enter into contracts with publishers, how important copyright issues are to them and how they perceive the role of professional organizations. We also obtained data for a price analysis and a number of pieces of general information about the translation community.

We processed most of the data in graphical form. Findings that can be summarized in one sentence include, for example, that women make up almost three-quarters of the literary translation profession, that more than a third of respondents work in two or three languages, and that literary translation is the main source of income for only a quarter of the respondents.

Translators themselves are probably not surprised that the median of fees in 2019–2020 was CZK 180 per standard page. At the same time, the answers concerning the amount of time spent translating one standard page (including adjustments) and their averaging showed that this work takes about an hour, and we do not take into account the administration and time spent searching for contracts. At the same time, given that the growth in fees over the last twenty years is significantly slower than the growth in the average wage (34% compared to 151%), the current situation seems clearly unsustainable from an economic point of view. On the other hand, the research has taught us that the lowest fees are paid to the most experienced translators, which suggests that over the years, we simply do not know how to ask for higher fees. And that can be easily fixed.

We consider the finding important that the vast majority of translators spoke in favour of the issue of a possible framework contract under the auspices of professional organizations, which would be used by individual publishers. Such an agreement would, in principle, save time for both parties and make all negotiations clearer.

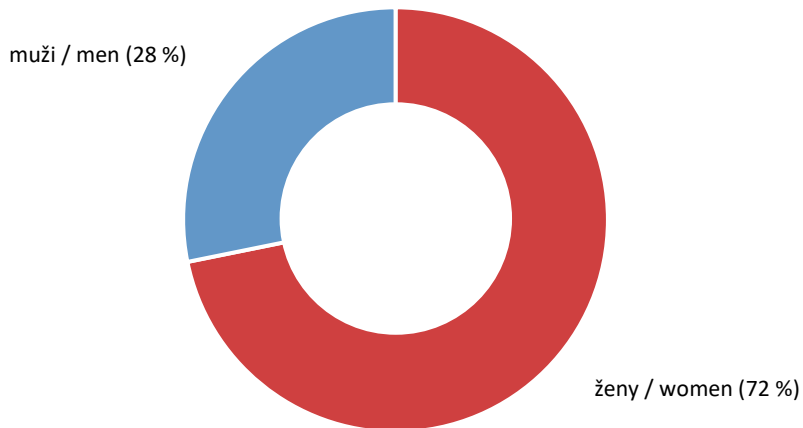
We would like to thank all the respondents and hope that the data obtained will be used not only in our project Translators' Gym, which aims to strengthen the position of translators in the labour market, but also in other specific discussions in the future.

Czech Translators of the North, z. s.

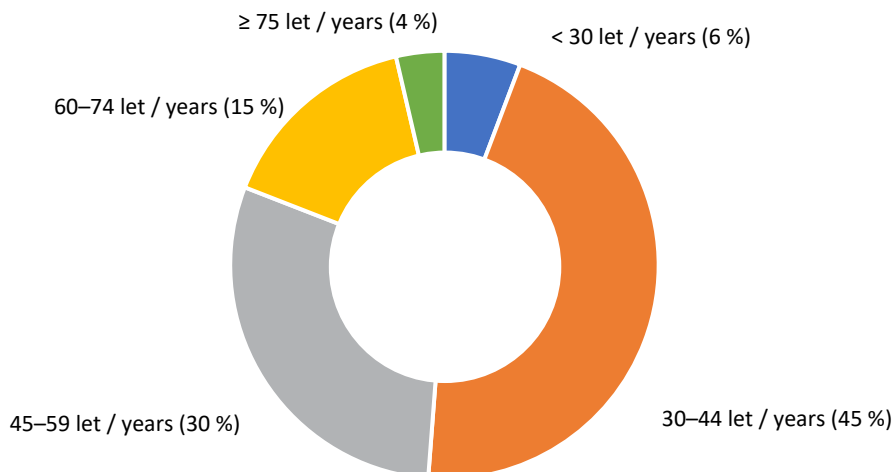
The questionnaire survey is a component of the project Strengthening the Capacities of Professional Organizations of Czech Literary Translators. The project is implemented under the Culture Programme, which is co-financed by the EEA Funds 2014–2021.

Profil respondentů / Profile of the respondents

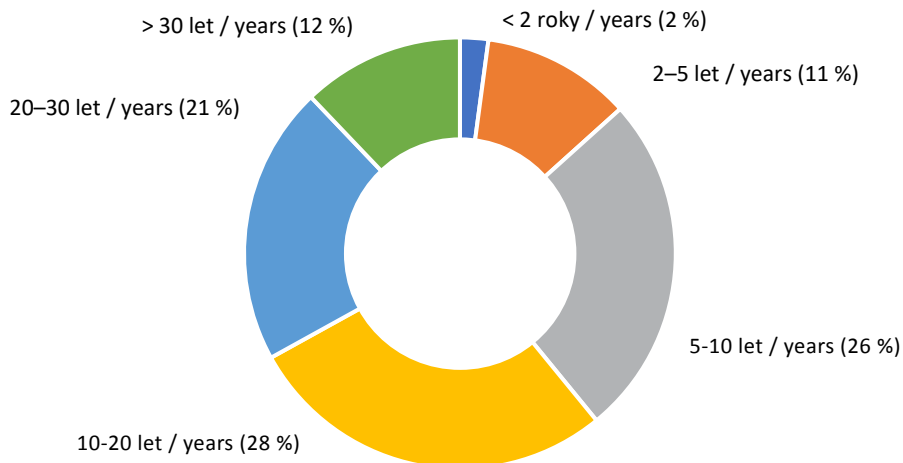
Poměr mužů a žen / The ratio of men and women

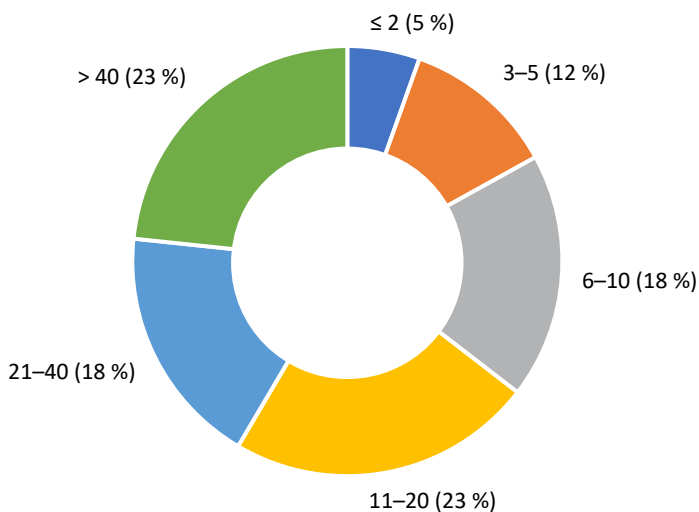
Věková skladba / Age structure

Délka praxe / Length of worklife

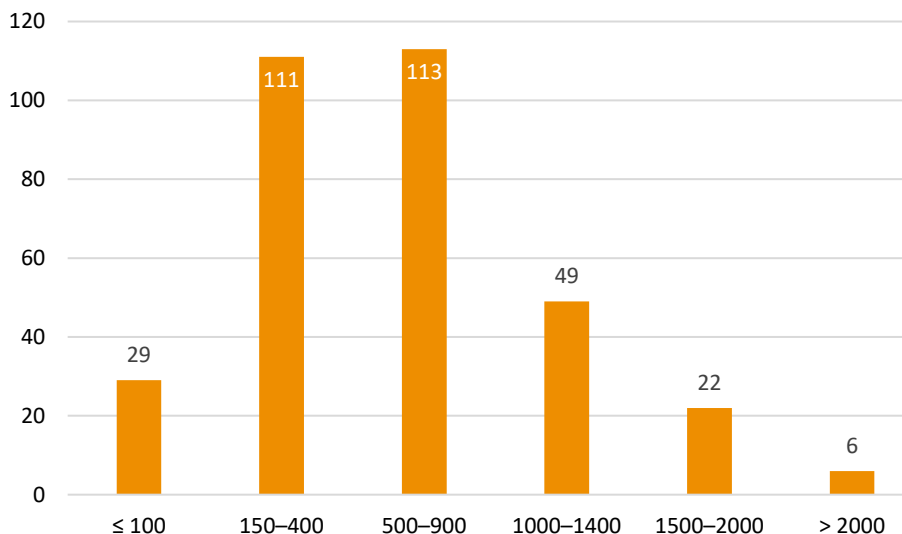

Počet přeložených knih / Number of books translated

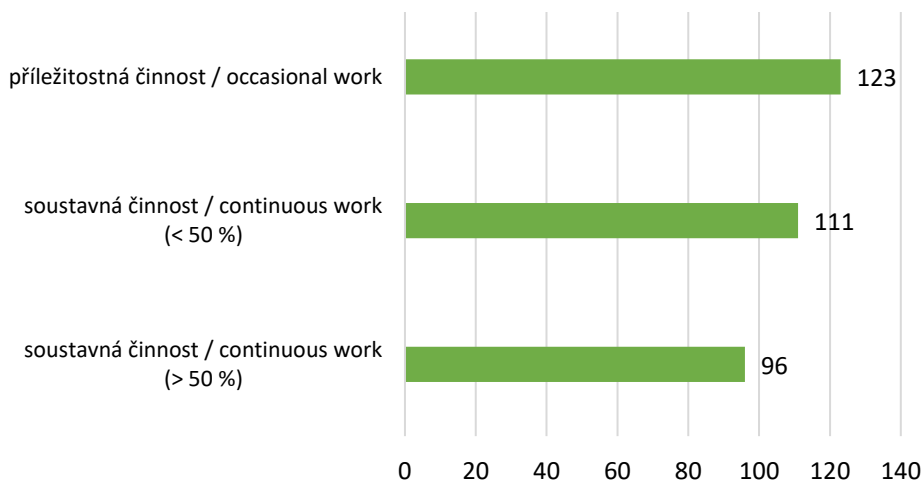

Profil respondentů / Profile of the respondents

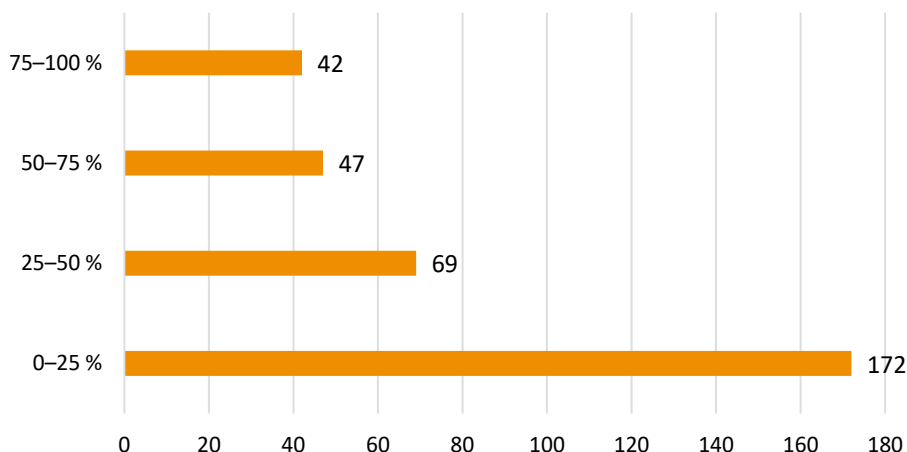
Počet přeložených NS ročně / Number of SP translated per year

Podíl práce na literárních překladech na celkovém objemu práce
The share of work on literary translations in the total volume of work

Podíl příjmů z literárních překladů na celkovému objemu příjmů The share of revenues from literary translations in the total volume of revenues

Z předchozích dvou grafů vyplývá, že více než třetina respondentů se literárním překladem zabývá příležitostně. Zbývající necelé dvě třetiny se mu věnují soustavně, ale pouze u 96 respondentů tvoří objem práce na literárních překladech více než polovinu celkového objemu práce.

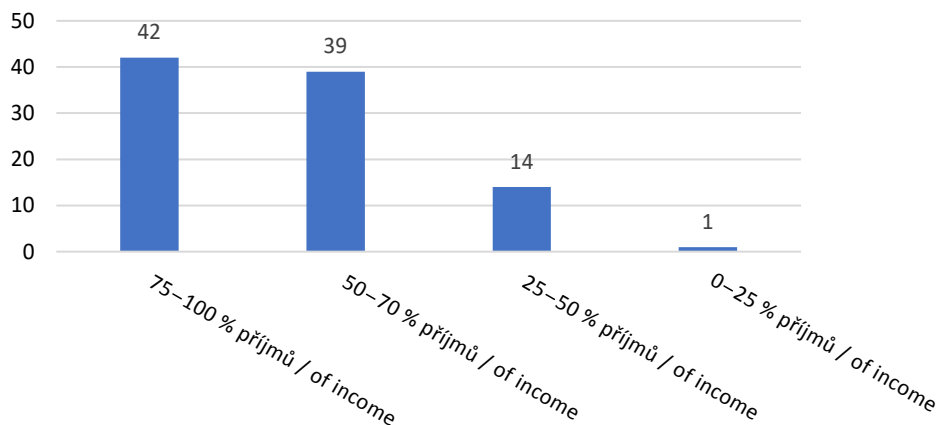
Následující tři grafy pak vyčíslují poměr mezi soustavností práce a podílem na výdělčích. Jen pro 42 respondentů z celkového počtu 330 je literární překlad prakticky výhradním zdrojem obživy. Ze všech tří grafů je patrný mírný nepoměr mezi objemem práce a podílem na výdělku.

It arises from the last two graphs that more than a third of respondents deal with literary translation on an occasional basis. The remaining less than two thirds are devoted to it steadily, but only 96 respondents have the volume of work on literary translations comprise more than half of the total work volume.

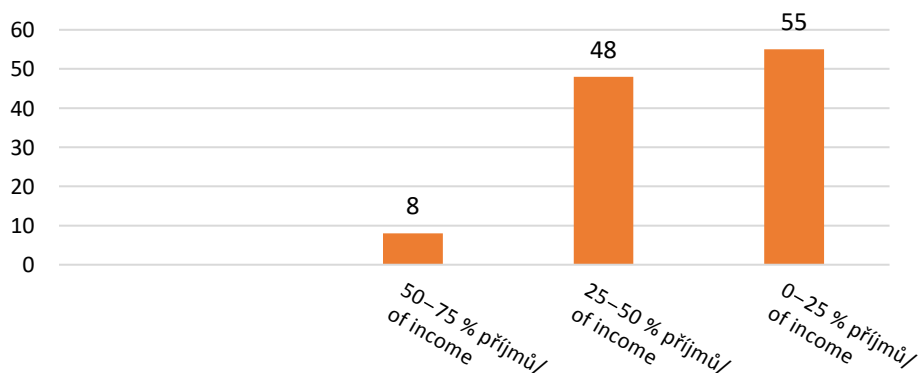
The following three graphs then quantify the ratio between the consistency of work and the share of earnings. Only for 42 respondents out of a total of 330 is literary translation practically the only source of livelihood. From all three graphs, a slight disparity between the volume of work and the share of earnings can be read.

Profil respondentů / Profile of the respondents

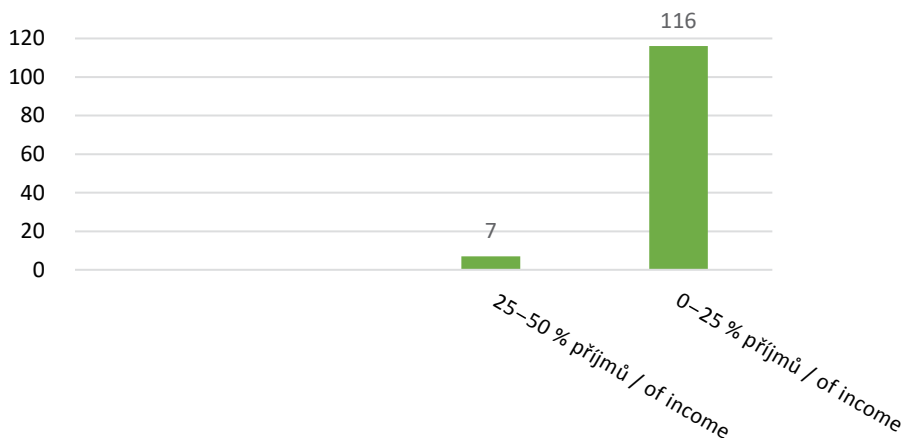
Podíl na výděлку překladatelů zabývajících se literárním překladem soustavně, více než 50 % času / The share of the income of translators dealing with literary translation continuously, more than 50 % of the time

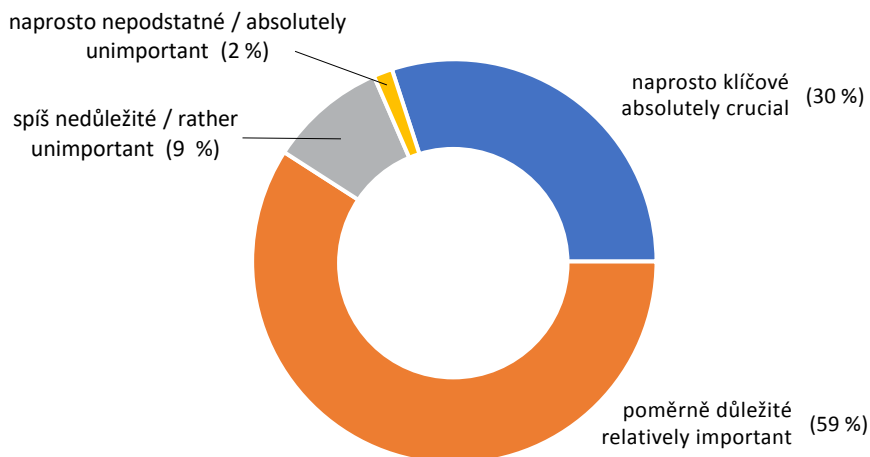
Podíl na výděлку překladatelů zabývajících se literárním překladem soustavně, méně než 50 % času / The share of the income of translators dealing with literary translation continuously, less than 50% of the time

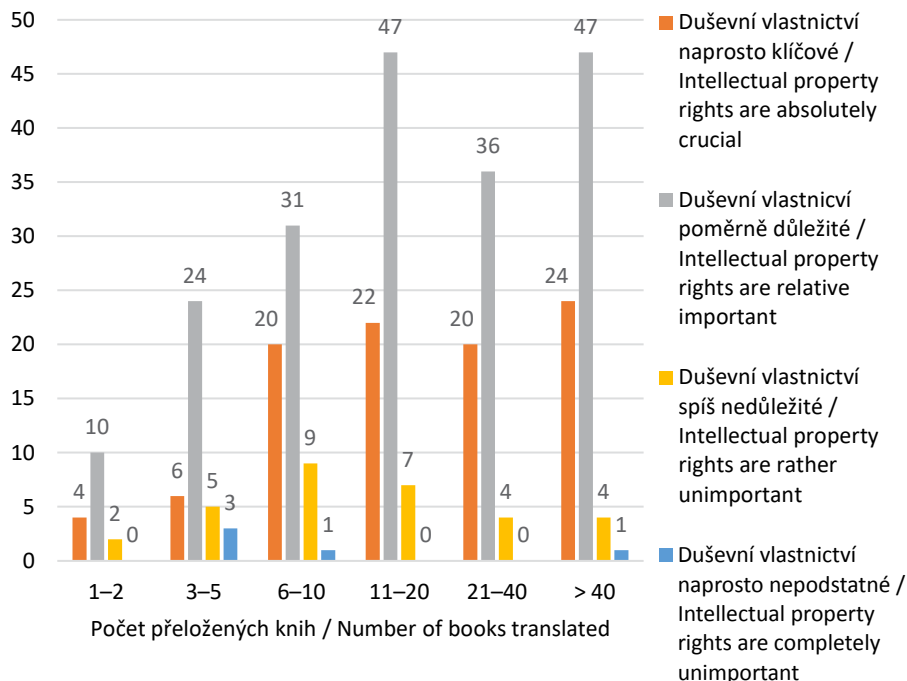
Podíl na výděлку překladatelů zabývajících se literárním překladem příležitostně The share of the income of translators dealing with literary translation occasionally

Důležitost otázek duševního vlastnictví Importance of the question of intellectual property

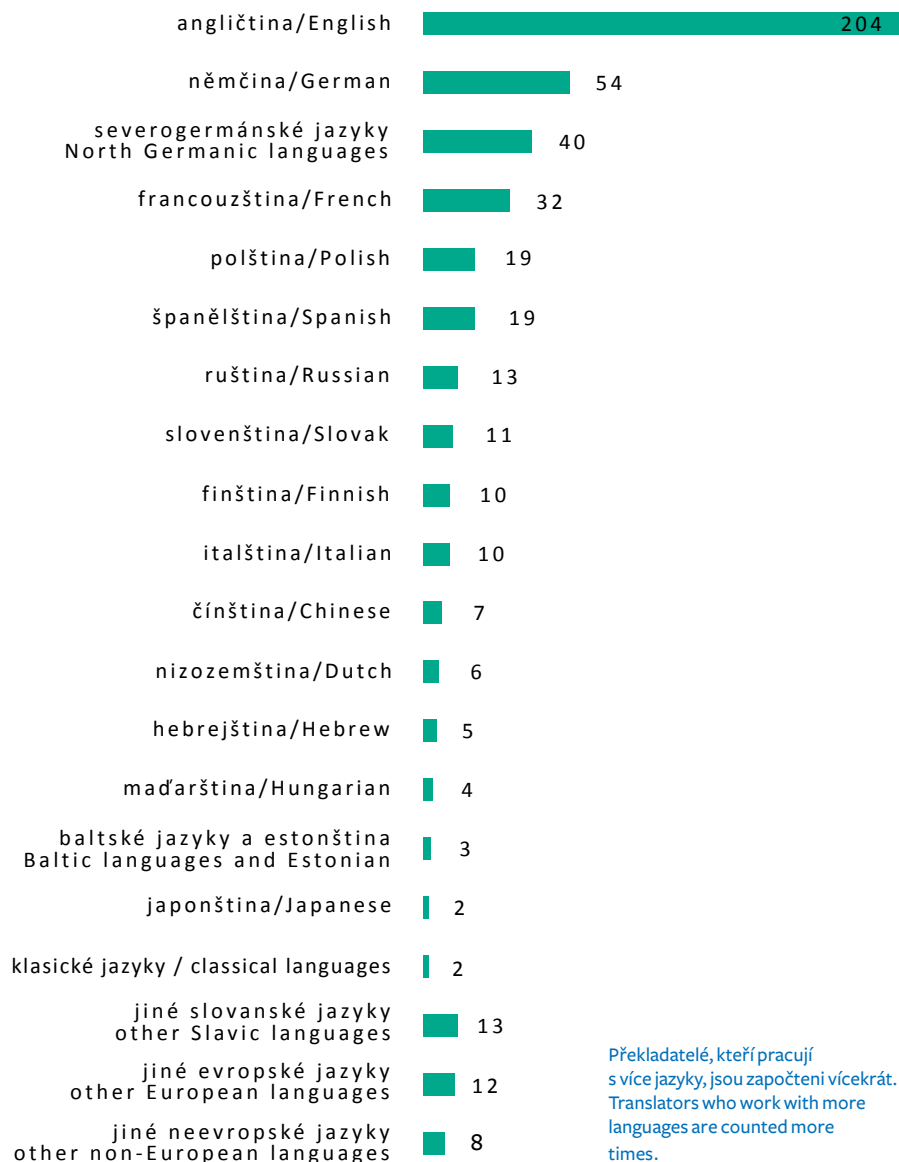

Postoje k otázkám duševního vlastnictví v závislosti na zkušenostech Attitudes towards intellectual property issues depending on experience

Překladačská zkušenost očividně není přímo úměrná důležitosti autorských práv pro jednotlivce.
The translation experience is clearly not directly proportional to the importance of copyright to individuals.

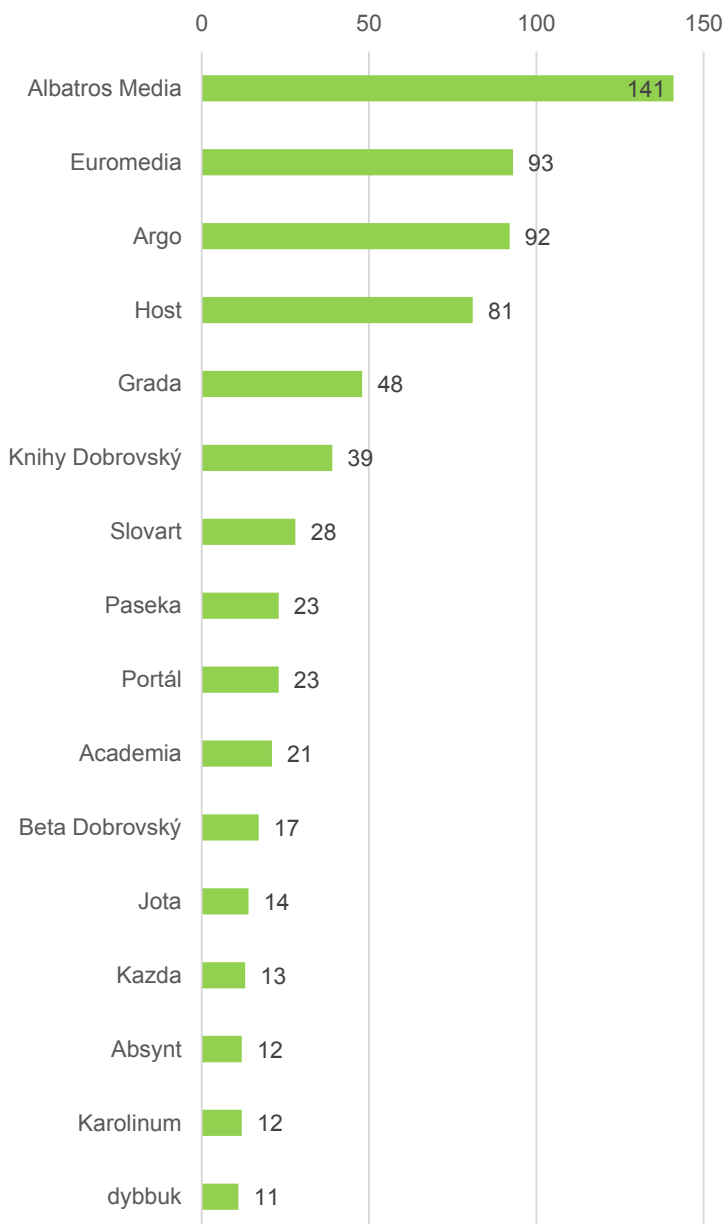
Počet překladaťelů podle pracovních jazyků Number of translators by working languages

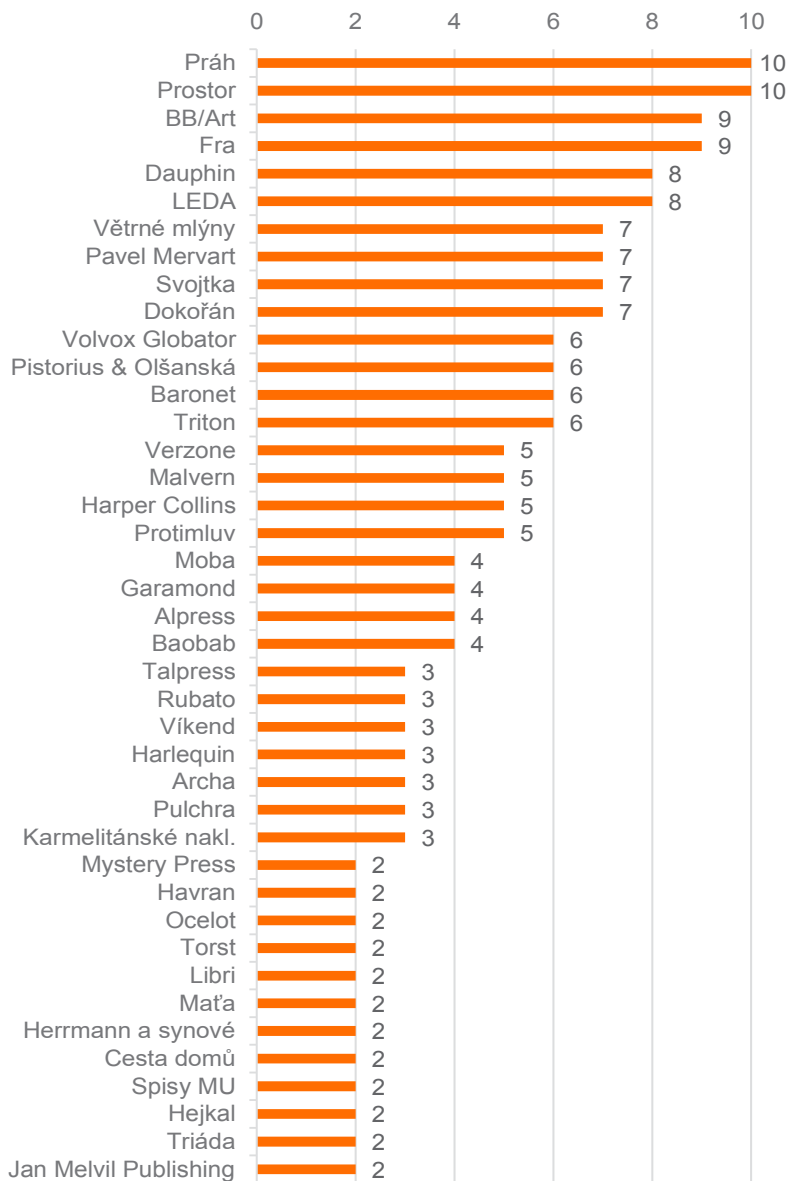
Smluvní podmínky a spolupráce s nakladateli

Contractual terms and co-operation with publishers

Nakladatelé, s nimiž spolupracuje 11 a více respondentů
Publishers with whom 11 or more respondents work

Nakladatelé, s nimiž spolupracuje 2–10 respondentů
Publishers with whom 2–10 or more respondents work

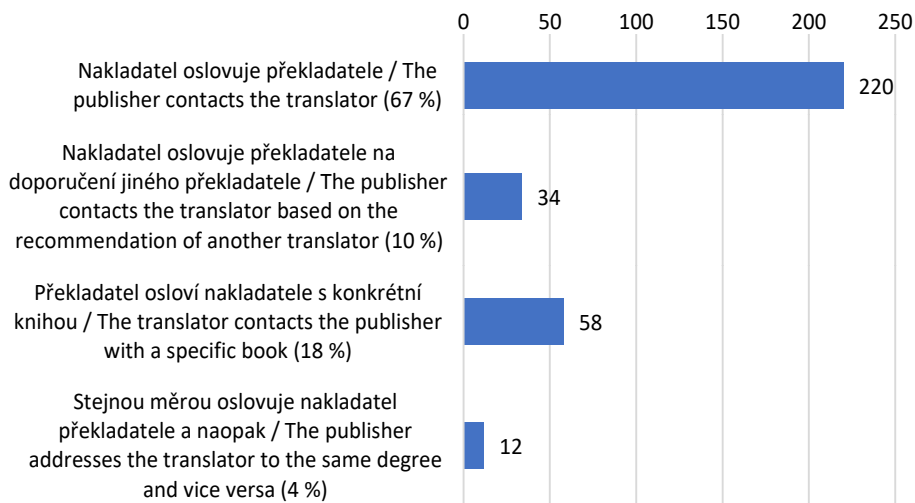

Smluvní podmínky a spolupráce s nakladateli

Contractual terms and co-operation with publishers

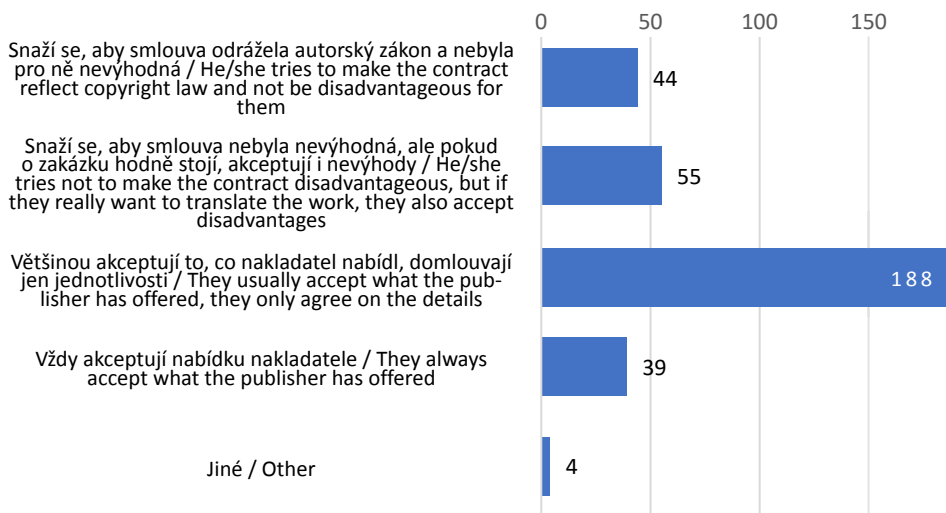
Jak překladatelé nejčastěji získávají zakázky

How translators most often get commissions

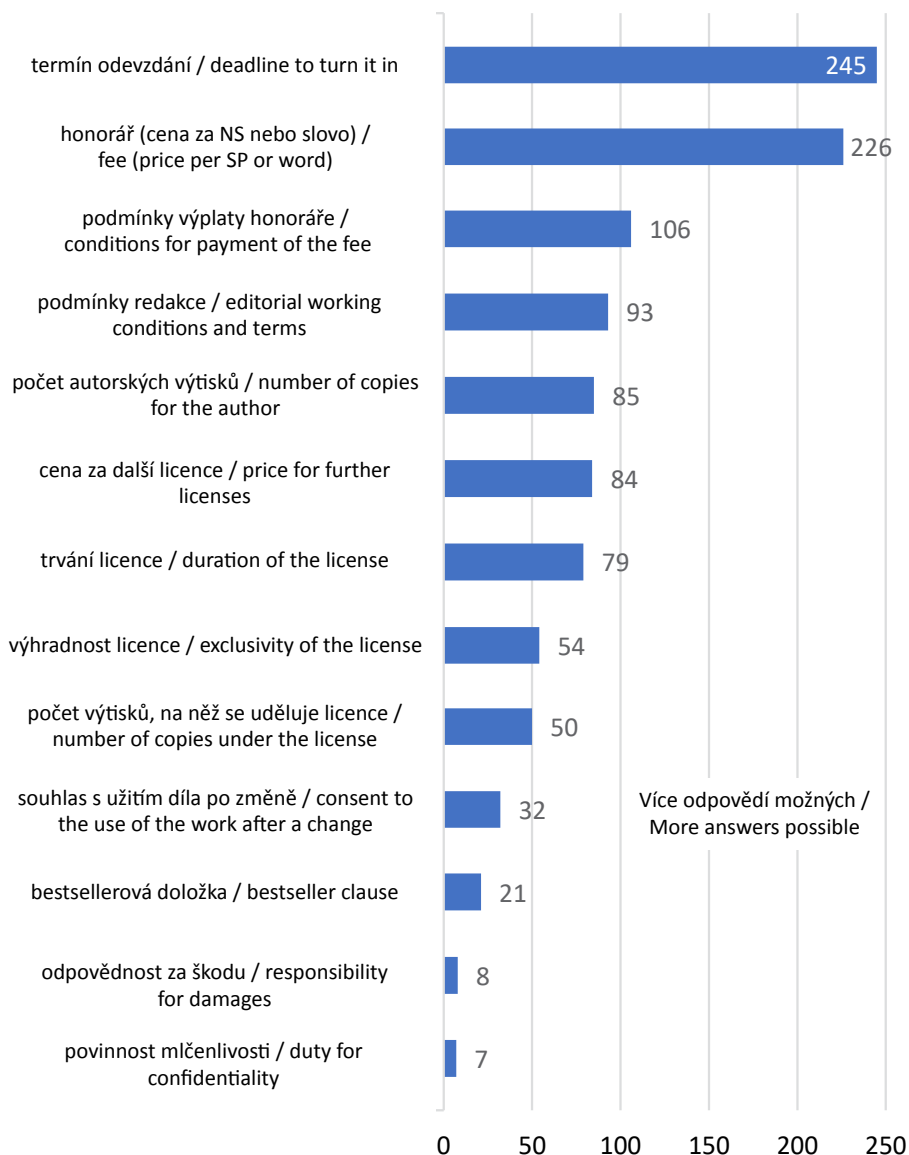

Postoje překladatelů při uzavírání licenční smlouvy

Attitudes of translators when concluding a license agreement

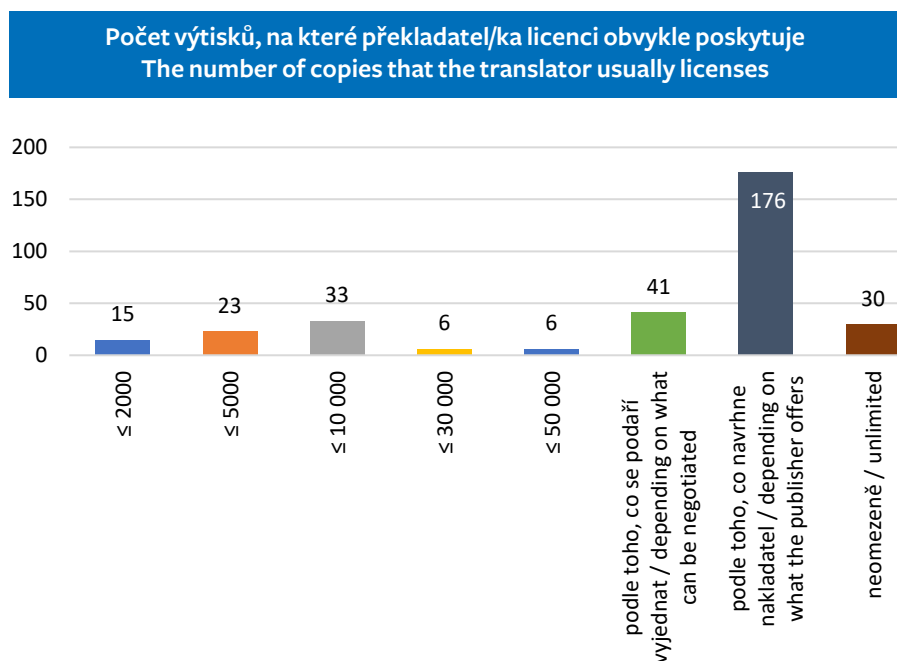
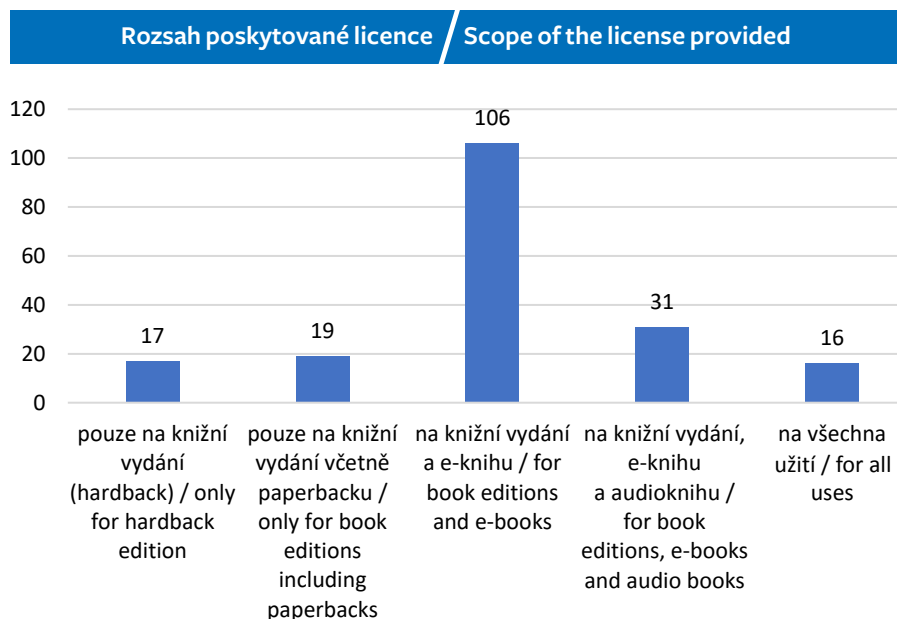

Co je nejčastěji předmětem jednání mezi překladatelem a nakladatelem / What is most often the subject of negotiations between a translator and a publisher

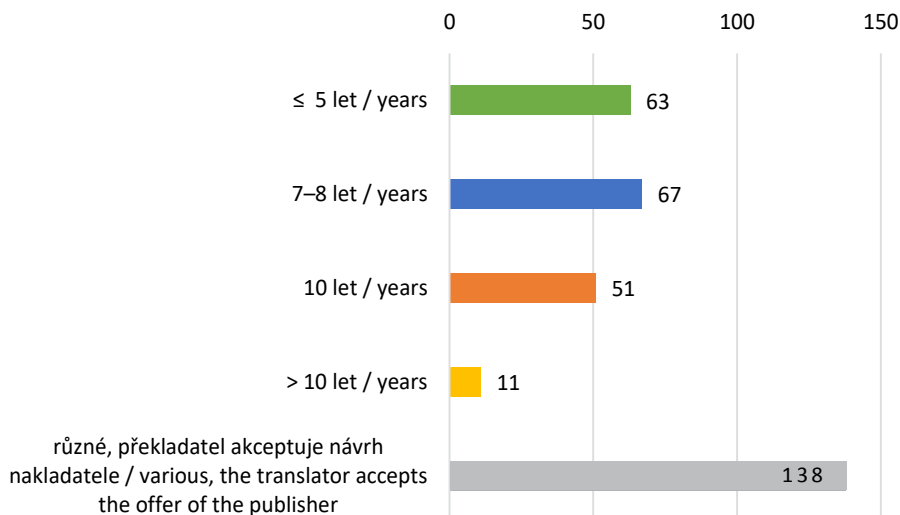

Smluvní podmínky a spolupráce s nakladateli

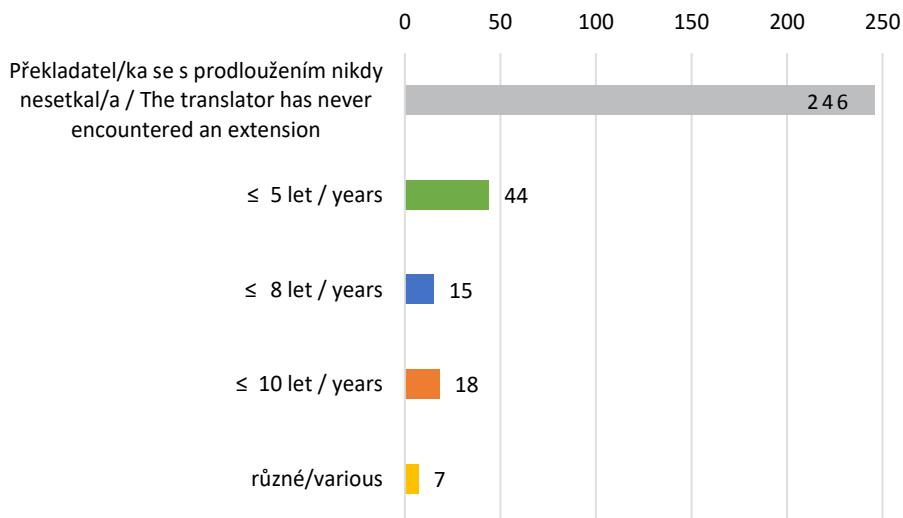
Contractual terms and co-operation with publishers

Obvyklá délka licence / Usual length of the license

Obvyklá délka prodloužení licence / Usual length of extensions of licences

Smluvní podmínky a spolupráce s nakladateli

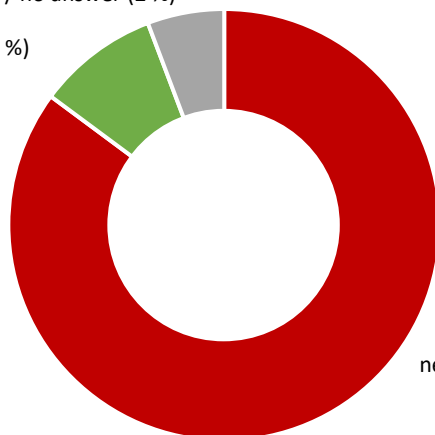
Contractual terms and co-operation with publishers

Územní omezení licence

Territorial limitation of the licence

bez odpovědi / no answer (2 %)

ano / yes (14 %)

ne / no (84 %)

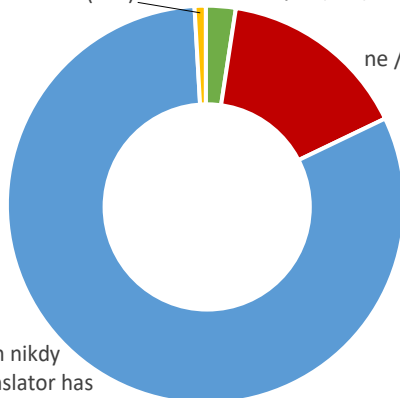
Překladatel má ve smlouvě sjednané právo opce

The translator has the right of option agreed in the contract

bez odpovědi / no answer (1 %)

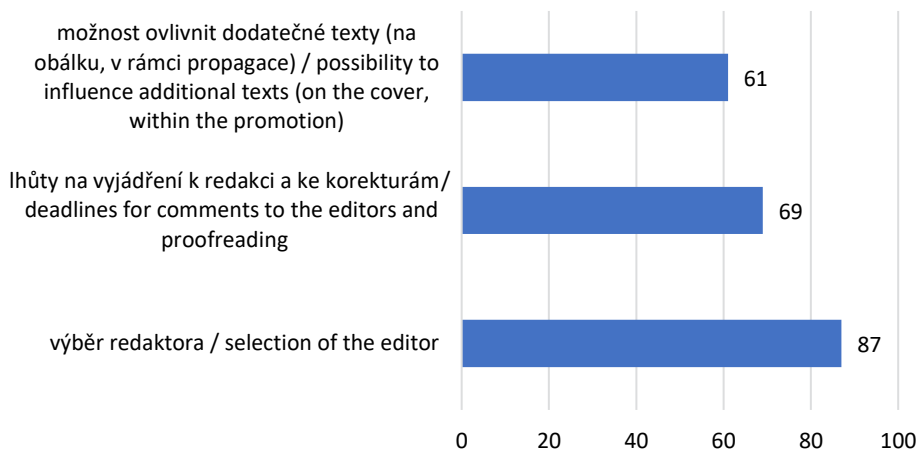
ano / yes (2 %)

ne / no (15 %)

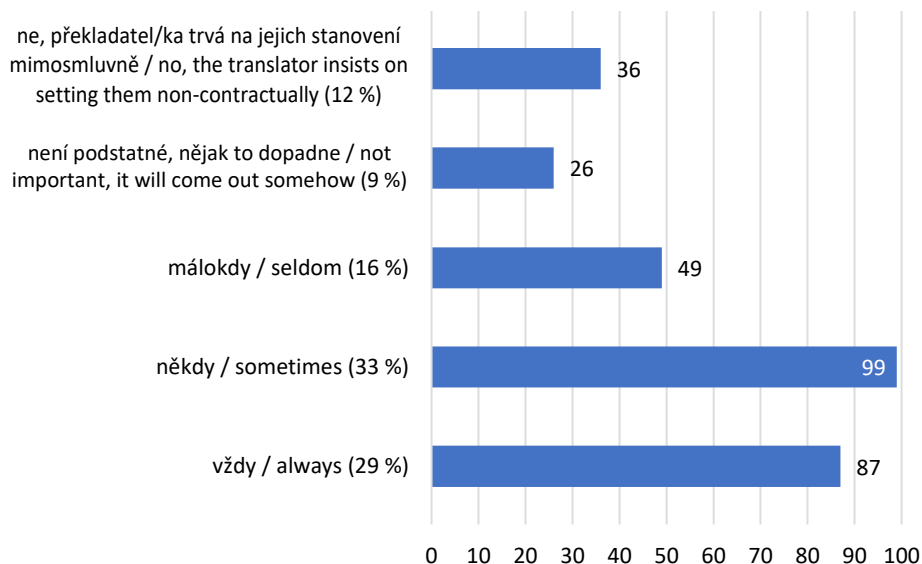

překladatel/ka se s tím nikdy
nesetkal/a, neví / the translator has
never encountered that, does not
know (81 %)

Nejčastější předem domlouvané mimosmluvní podmínky spolupráce The most common pre-agreed non-contractual conditions of cooperation

Ujednání týkající se prací po odevzdání překladu je součástí smlouvy An arrangement for post-translation work is part of the contract

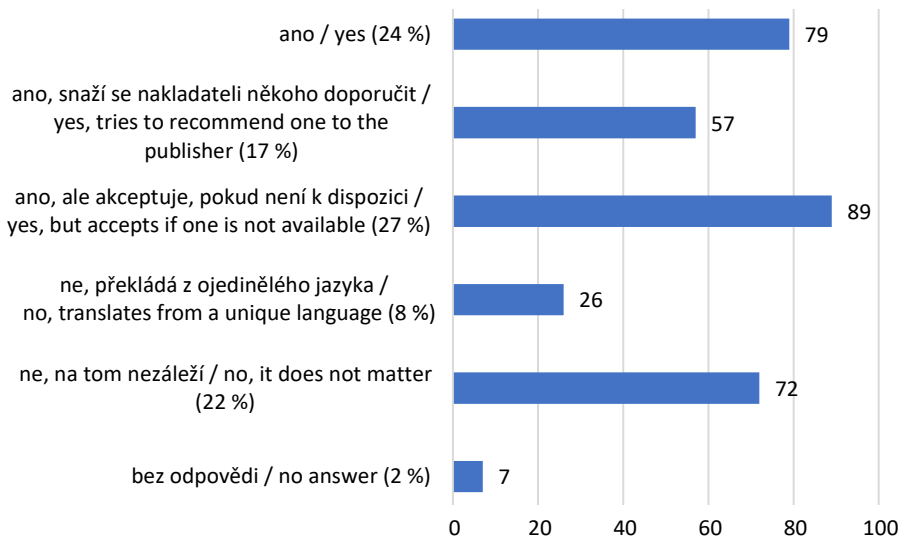
Smluvní podmínky a spolupráce s nakladateli

Contractual terms and co-operation with publishers

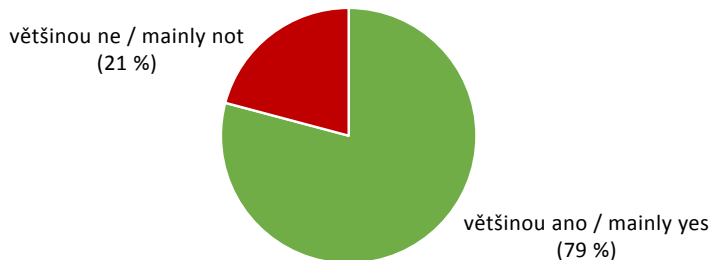
Překladatel/ka si hlídá, aby smlouva neobsahovala formulace, které nakladateli zakládají právo překlad libovolně měnit / The translator makes sure that the contract does not contain wording that gives the publisher the right to change the translation arbitrarily

Překladatel/ka žádá redaktora znalého výchozího jazyka
The translator asks for an editor who knows the source language

Překladatel/ka dostává redaktora znalého výchozího jazyka The translator receives an editor who knows the source language

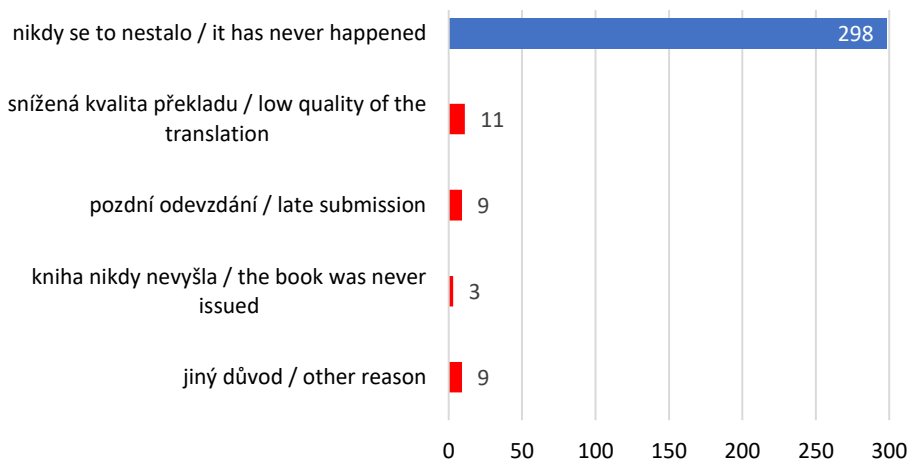
Rozhodování o ceně za NS ovlivňují i tato kritéria These criteria also influence the price decision per SP

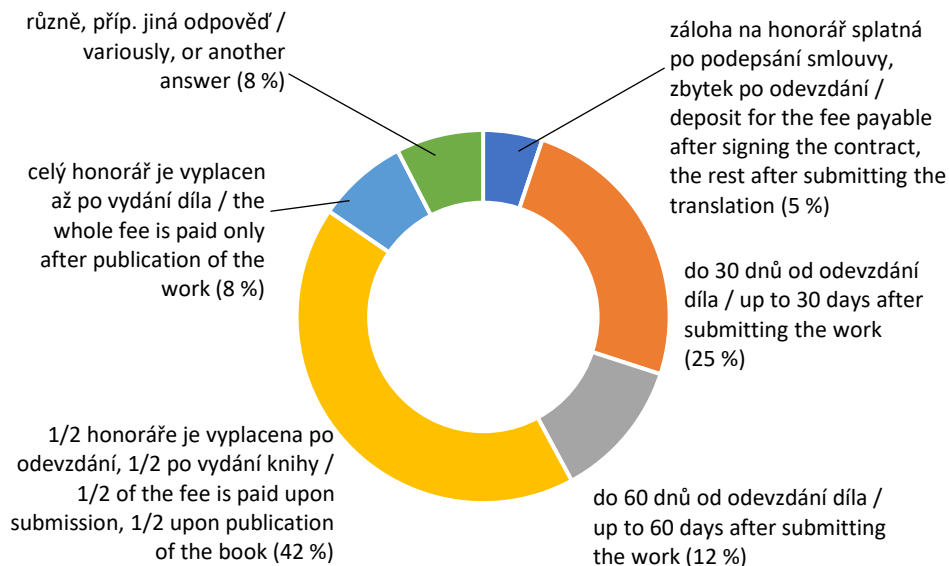
Smluvní podmínky a spolupráce s nakladateli

Contractual terms and co-operation with publishers

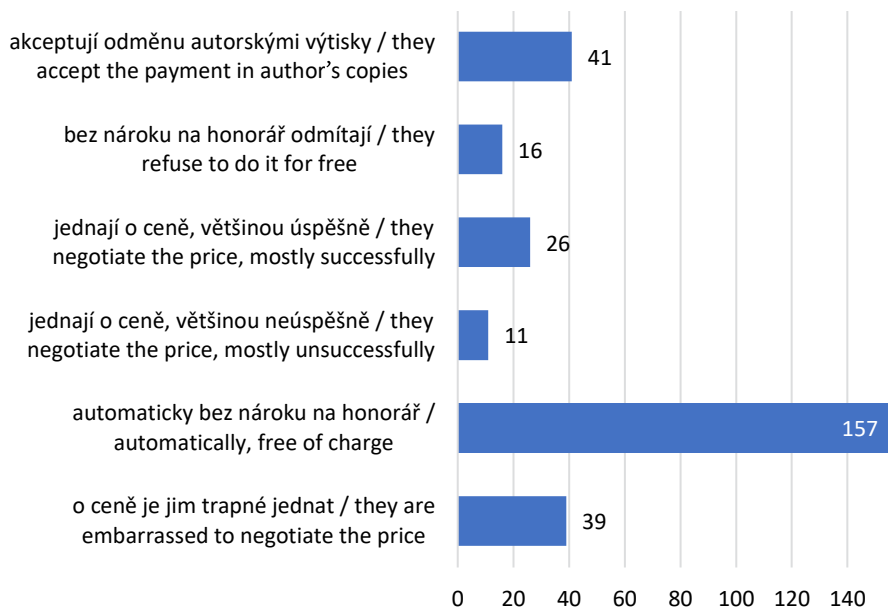
Snížení honoráře nakladatelem. Důvod Reduction of fees by the publisher. Reason

Obvykle stanovená výplata honoráře ve smlouvě Usually stipulated payment of the fee in the contract

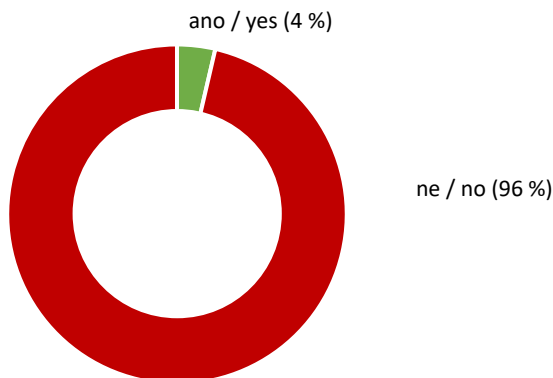
Podmínky, za jakých překladatelé poskytují texty o knize, propagují knihu v rádiu, účastní se besedy apod. / Conditions under which translators provide texts about a book, promote the book on the radio, participate in a discussion, etc.

Smluvní podmínky a spolupráce s nakladateli

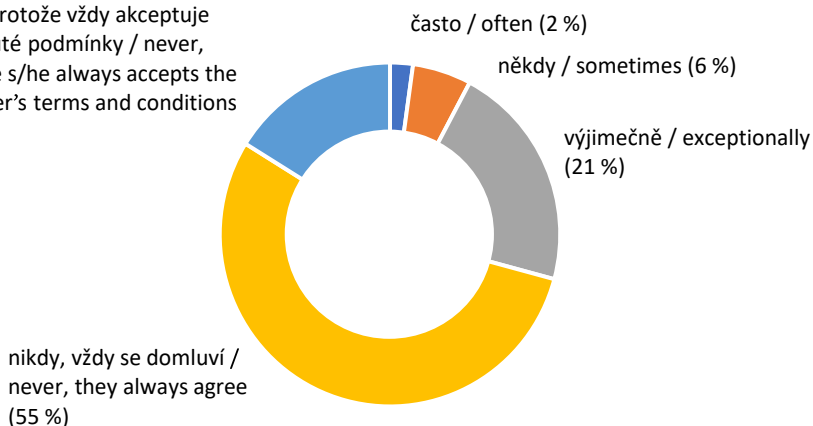
Contractual terms and co-operation with publishers

Překladatel/ka přijal/a v minulosti zakázku, i když předem věděl/a, že termín nestihne / The translator has accepted the contract in the past, even though s/he knew in advance that s/he would not meet the deadline

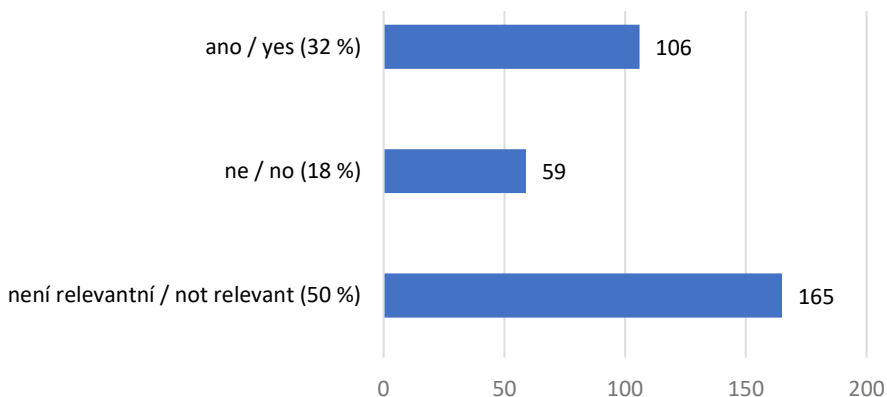

Překladatel/ka se setkává s tím, že nakladatel raději zadá překlad někomu jinému, než aby přistoupil na jeho/její podmínky / The translator encounters the situation that the publisher would rather assign the translation to someone else than accept his/her terms and conditions

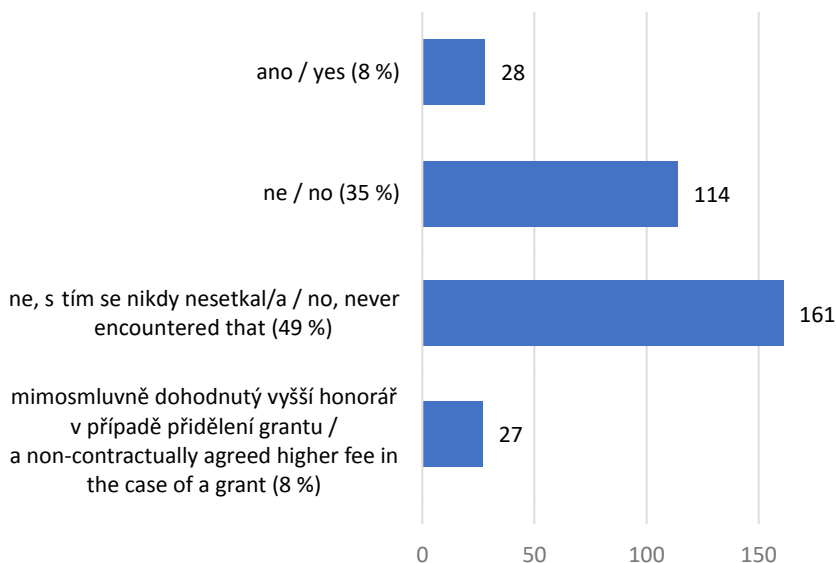
nikdy, protože vždy akceptuje nabídnuté podmínky / never, because s/he always accepts the publisher's terms and conditions (16 %)

Překladatel/ka informuje nakladatele o tom, že země, z jejíhož jazyka překládá, poskytuje na překlady grant / The translator informs the publisher that the country from whose language s/he is translating provides a translation grant

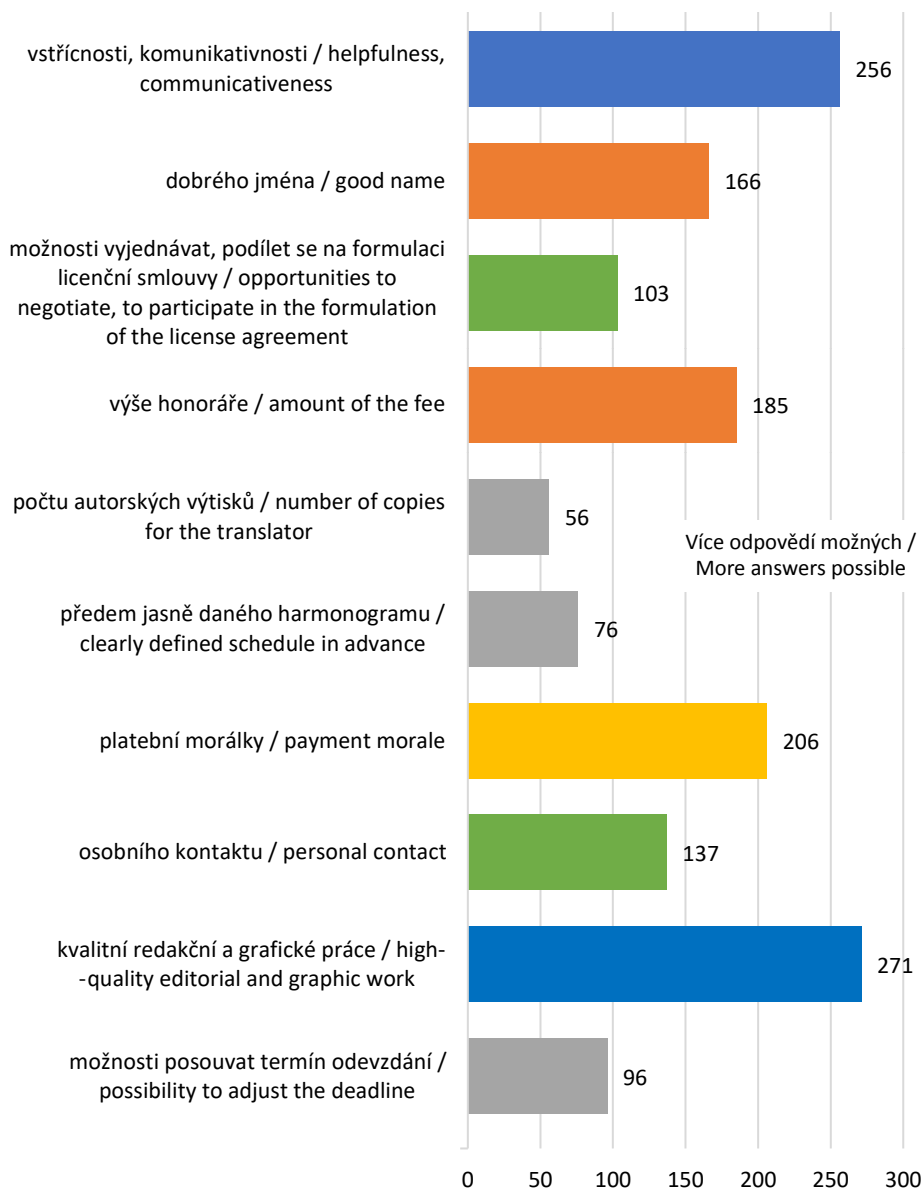
**Překladatel/ka mívá ve smlouvě grantovou doložku
The translator usually has a grant clause in the contract**

Smluvní podmínky a spolupráce s nakladateli

Contractual terms and co-operation with publishers

Čeho si překladatelé u nakladatelů cení What translators value from publishers

Z výše uvedených odpovědí lze vyčíst, že překladatelé při uzavírání smluv často tahají za kratší konec provazu a plně přijímají návrhy nakladatele. Čtvrtina respondentů se setkala s tím, že nakladatel na jejich podmínky nepřistoupil a raději zadal překlad někomu jinému. Skutečnost, že překladatelé uzavírají smlouvy za podmínek, které jsou pro ně nevýhodné, však může být zapříčiněna i nedostatkem informovanosti na straně překladatelů, neboť v odpovědích místy zaznívalo, že respondenti si nejsou jistí, co znamenají některá ustanovení smlouvy.

V porovnání s běžným vztahem dodavatele a odběratele se jako alarmující jeví například zjištění, že celých 50 % respondentů dostává polovinu honoráře nebo i celý honorář vyplacený až po vydání knihy, o jehož datu však rozhoduje nakladatel, nebo že převážná většina překladatelů přispívá svou prací při propagaci knih zcela zdarma.

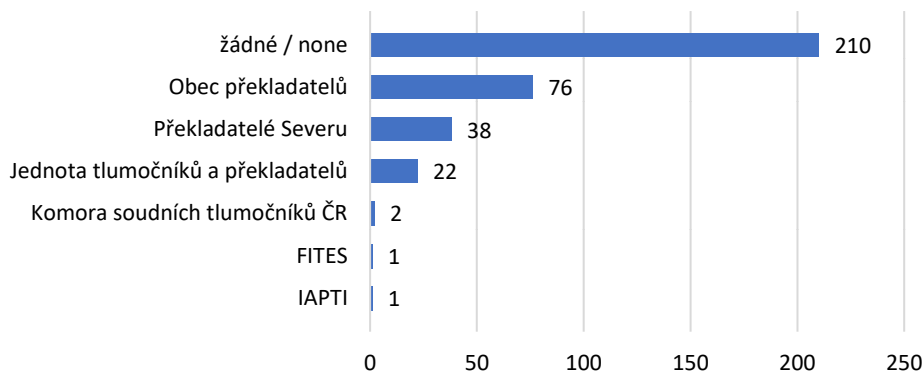
From the answers above, it can be seen that translators often get the short end of the stick when concluding contracts and fully accept the publisher's proposals. A quarter of respondents found that the publisher did not agree to their terms and preferred to outsource the translation. However, the fact that translators conclude contracts on terms that are unfavourable to them may also be due to a lack of information on the part of translators, as the responses sometimes indicated that respondents were not sure what certain provisions of the contract meant.

Compared to the normal supplier-customer relationship, for example, it is alarming that 50% of respondents receive half of the fees or even the entire fee paid after the book is published, but the date of which is decided by the publisher, or that the vast majority of translators contribute their work in promoting the books completely free.

Profesní sdružení a kolektivní správa

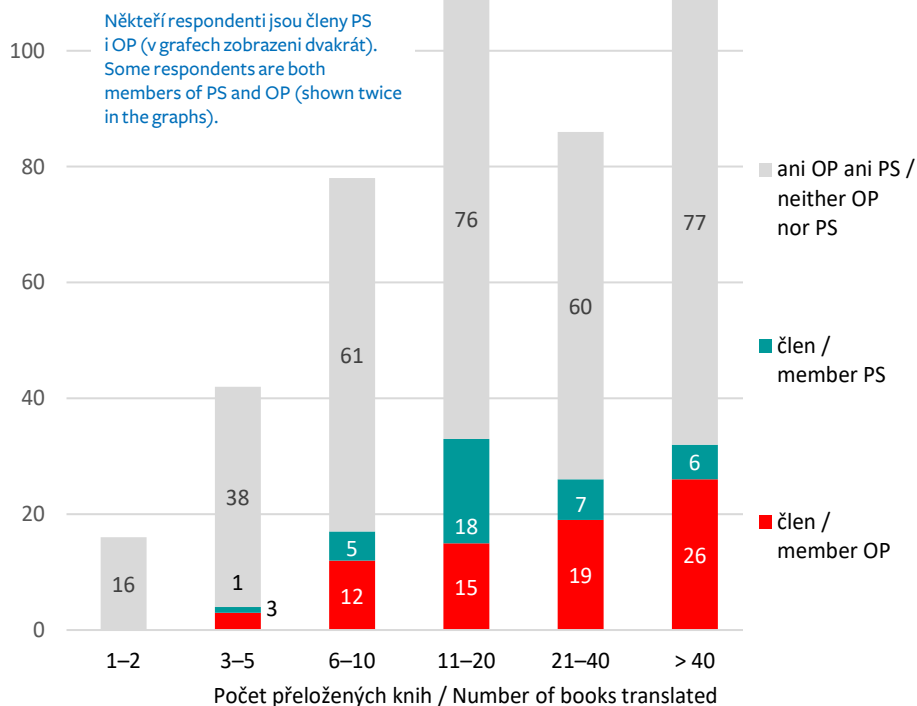
Professional associations and collective administration

Členství v profesním sdružení / Membership in professional association

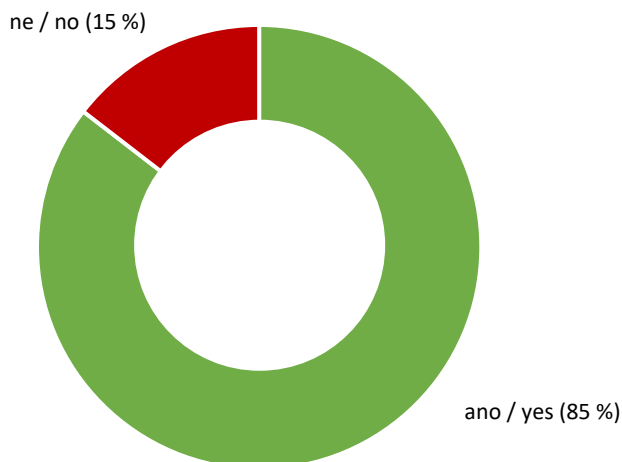

Překladaťelé podle členství v profesních organizacích a míry zkušenosti

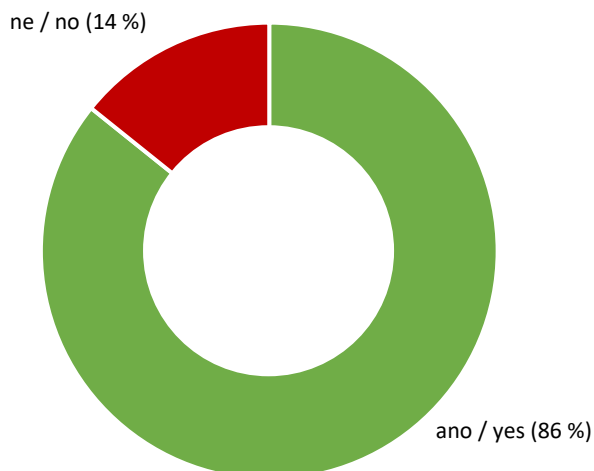
Translators by membership in professional associations and level of experience

Zájem o rámcovou smlouvu mezi profesní organizací a svazem nakladatelů
Interest in a framework agreement between professional associations and the federation of publishers

Zájem o vzorovou smlouvu / **Interest in a model contract**

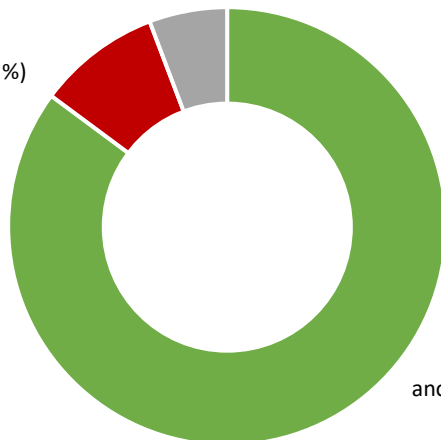

Využívání kolektivní správy

Usage of a collective administration

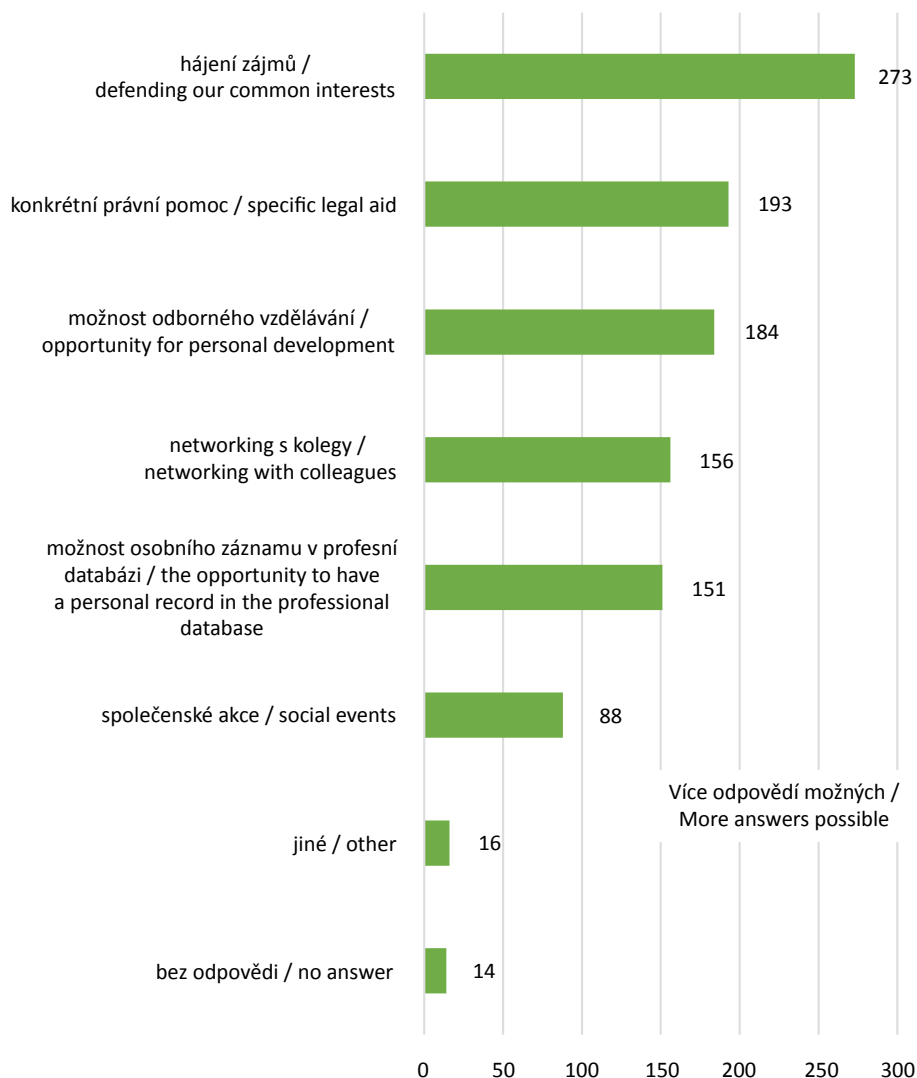
neví, o co se jedná / don't know what it is (6%)

ne / no (9 %)

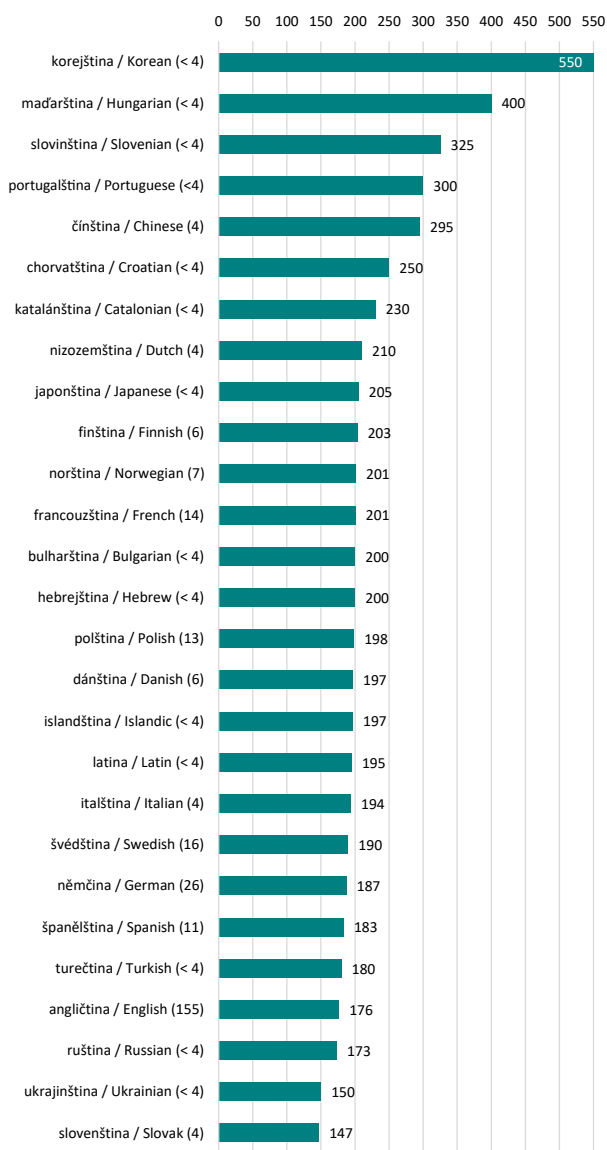
ano / yes (85 %)

Co překladatelé očekávají od profesní organizace What translators expect from a professional organisation

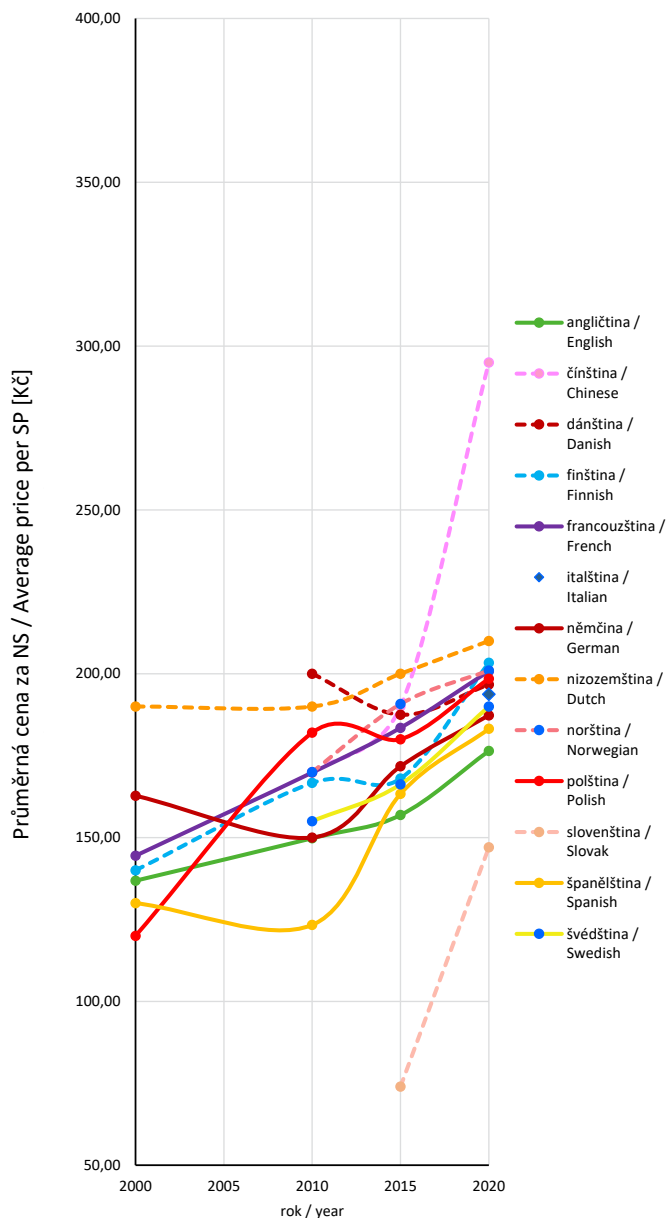
Průměrná cena za NS v letech 2019–20

Average price per SP in 2019–20

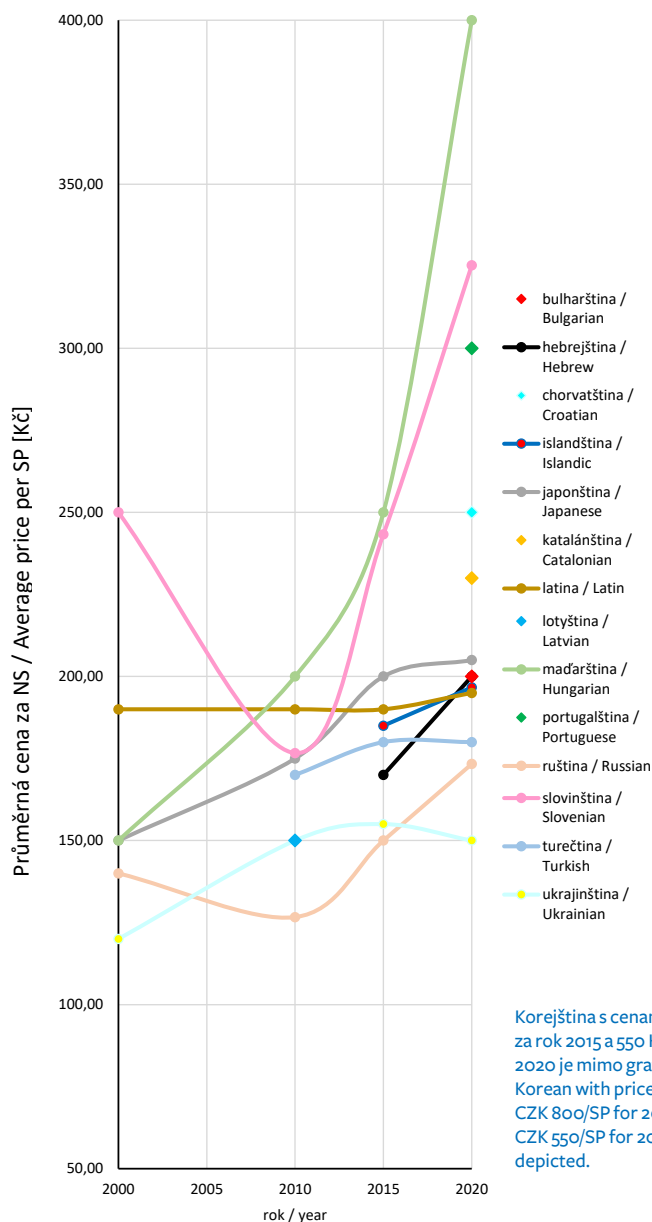

V letech 2019–20 cena neuvedena / The price is not listed in 2019–20: estonština / Estonian, lotyštiny / Latvian, novořečtiny / Modern Greek, rumunština / Romanian

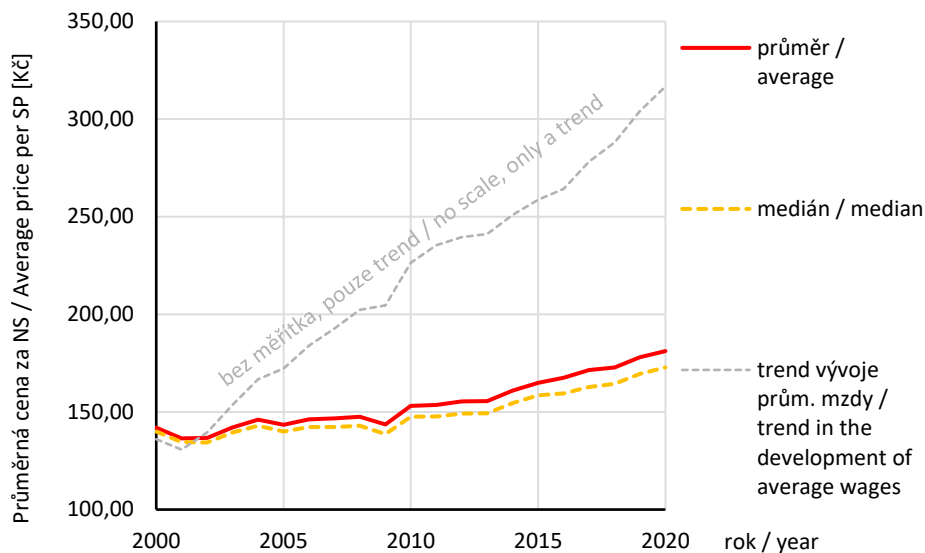
Vývoj cen za NS podle jazyků (≥ 4 resp.) The development of prices per SP according to the languages (≥ 4 resp.)

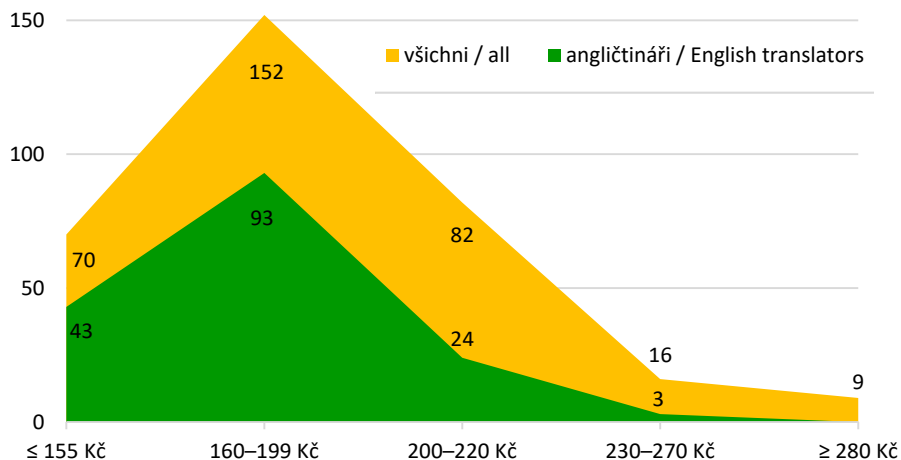
Vývoj cen za NS podle jazyků (< 4 resp.) The development of prices per SP according to the languages (< 4 resp.)

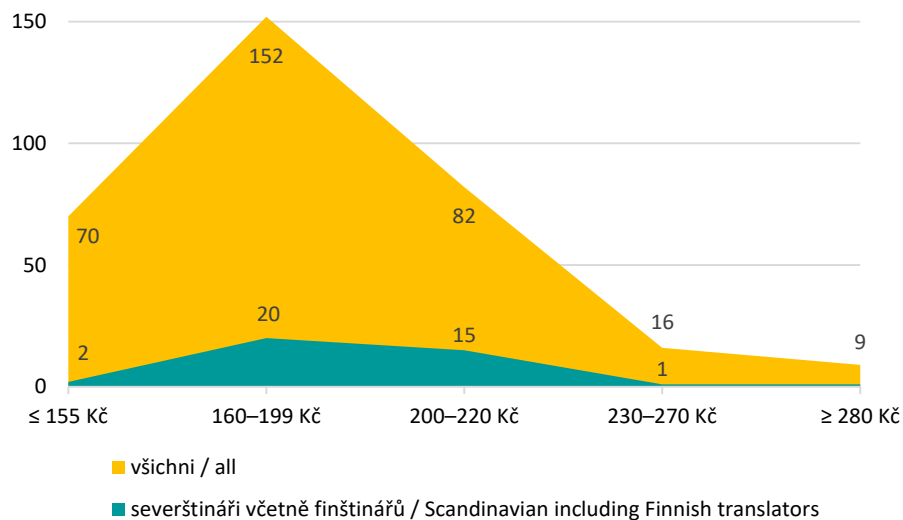
Růst cen za NS při započítání inflace The growth of prices per SP taking inflation into account

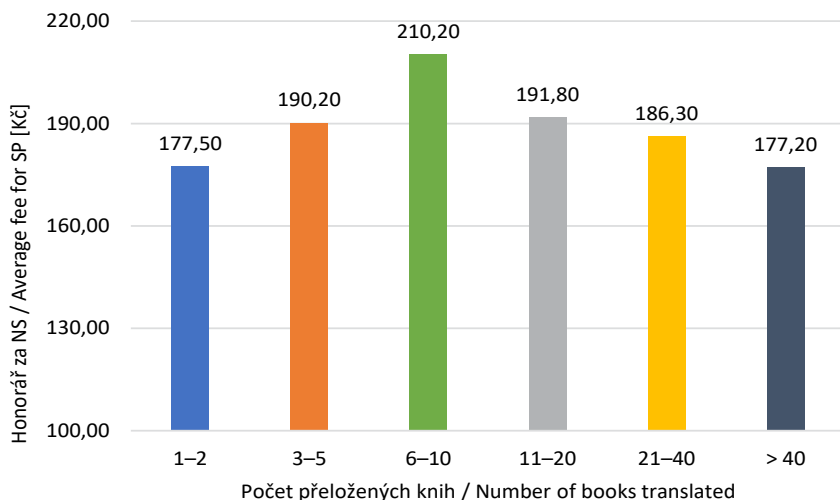
Minimální akceptovatelná cena za 1 NS překladu v letech 2020–21 Minimum acceptable price per SP in 2020–21

Minimální akceptovatelná cena za 1 NS překladu v letech 2020–21 Minimum acceptable price per SP in 2020–21

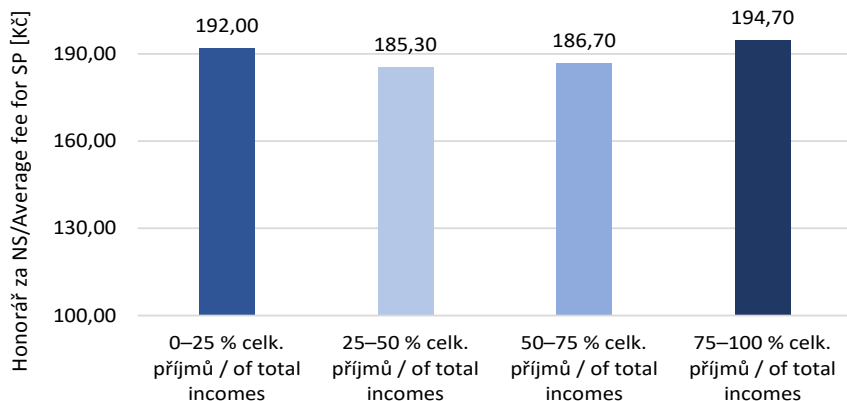
Průměrný honorář podle počtu přeložených knih Average fee by number of books translated

Nejnižší honorář ze všech překladatelů měli v posledních dvou letech překladatelé, kteří mají na kontě úplně nejvíce přeložených titulů.

Translators who had the absolute most titles translated to their account had the lowest fee of all the translators in the last two years.

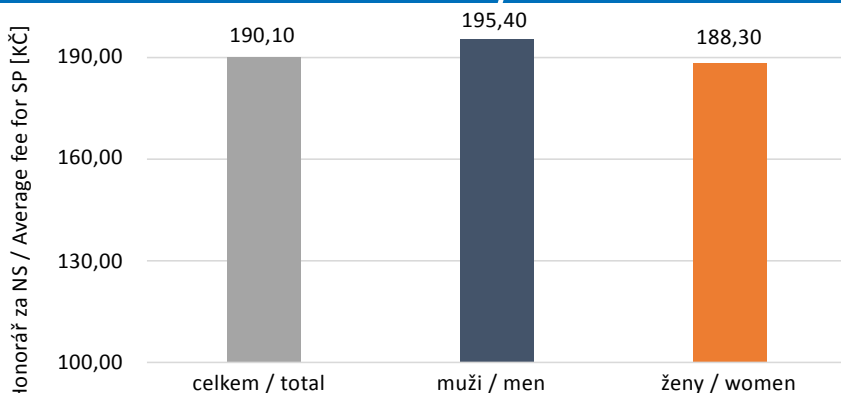
Průměrný honorář podle podílu literárních překladů na celkových příjmech The average fee according to the share of literary translations in the total income

Podíl lit. překladů na celkových příjmech / Share of lit. translations in the total income

Nejvyšší průměrný honorář za 1 NS mají překladatelé, kteří mají literární překlady jako prioritní zdroj příjmů. Hned v patách jim jsou překladatelé, u nichž jsou příjmy z literárních překladů jen marginální částí příjmů celkových. Translators who have literary translations as a priority source of income have the highest average fee for 1 SP. They are immediately followed by translators, for whom the income from literary translations is only a marginal part of the total income.

Průměrný honorář podle pohlaví / Average fee by sex

Pohlaví překladatele / Sex of the translator

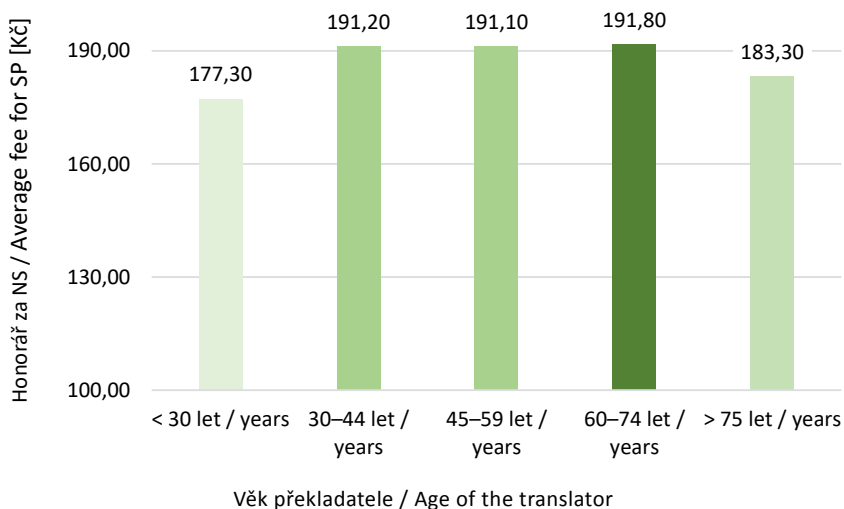
Pro tyto účely bylo provedeno zprůměrování honorářů u osob, které uvedly vícero jazyků, proto vznikla drobná odchylka od vypočítaného průměru.

For these purposes, the fees were averaged for those who indicated more than one language, so there was a slight deviation from the calculated average.

Honorář překladatelek byl v posledních dvou letech v průměru o 7 Kč / NS nižší než honorář překladatelů.

In the last two years, the fees of women translators were on average CZK 7 / SP lower than the fees of male translators.

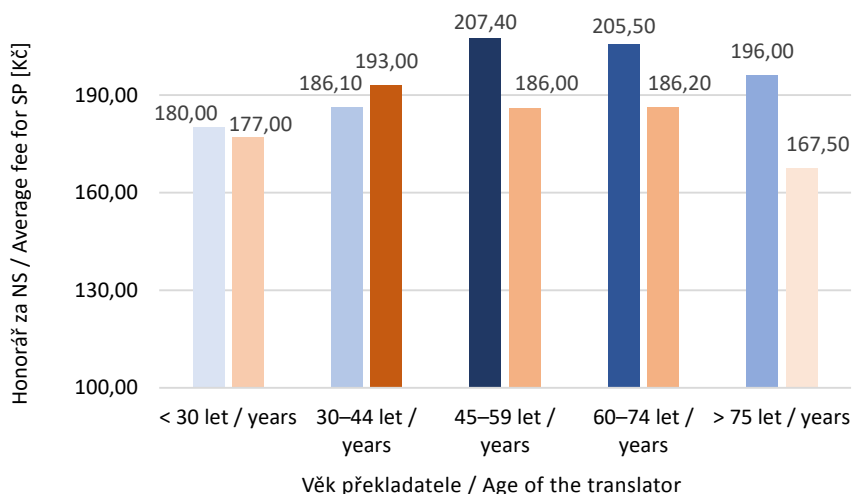
Průměrný honorář podle věku / Average fee by the age

Celkem překvapivě jsou honoráře všech překladatelů uprostřed produktivního věku konstantní. Nižší honoráře mají začínající překladatelé a překladatelé důchodového věku. Je evidentní, že se honoráře s přibývajícím zkušenostmi překladatele nijak nezvyšují.

Quite surprisingly, the fees of all translators are constant in the middle of the productive age. Beginning and retired translators have lower fees. It is obvious that the fees do not increase with the growing experience of the translator.

Průměrný honorář podle věku a pohlaví / Average fee by the age and sex

■ Průměrný honorář muž / Average fee for a man

■ Průměrný honorář žena / Average fee for a woman

Honorář překladatelek byl v posledních dvou letech v průměru o 7 Kč / NS nižší než honorář překladatelů.

U některých věkových kategorií je rozdíl až diametrální. Obrací se pouze v kategorii 30 až 44 let, kde je vysoký počet respondentek.

U vyšších věkových kategorií je honorář žen oproti mužům o 20 až 30 Kč za NS nižší, u nejvyšší věkové kategorie však máme odpovědi jen 4 respondentek a 5 respondentů.

In the last two years, the fees of women translators were on average CZK 7 / SP lower than the fees of male translators. For some age categories, the difference is even diametrical. It turns only in the category of 30 to 44 years, where there is a high number of female respondents.

For higher age categories, women's fees are CZK 20 to 30 lower than for men, but for the highest age category we have only 4 female respondents and 5 male respondents.

Mapování smluvních podmínek a výše honorářů českých literárních překladatelů Výsledky dotazníkového šetření

Zpracování dat: Daniela Mrázová, Jan Hásek,

Dagmar Heeg, Markéta Kliková

Překlad: Sean Mark Miller

Sazba: Adam Hlaváč

Tisk: TygrTisk, Praha

Vydal: Překladatelé Severu, z. s., jako součást projektu Posilování kapacit oborových organizací českých literárních překladatelů a jejich členů, realizovaného v rámci programu Kultura, který je financován z Fondů EHP 2014–2021.

Mapping of contractual conditions and the amount of fees of Czech literary translators Results of the questionnaire survey

Data processing: Daniela Mrázová, Jan Hásek,

Dagmar Heeg, Markéta Kliková

Translation: Sean Mark Miller

Typesetting: Adam Hlaváč

Printing: TygrTisk, Praha

Published by Překladatelé Severu, z. s. as a component of the project Strengthening the Capacities of Professional Organizations of Czech Literary Translators. The project is implemented under the Culture Programme, which is co-financed by the EEA Funds 2014–2021.

